

OVISNOST O DROGAMA

Dr.sc. Ivan Čelić, dr.med.
Klinika za psihijatriju Vrapče

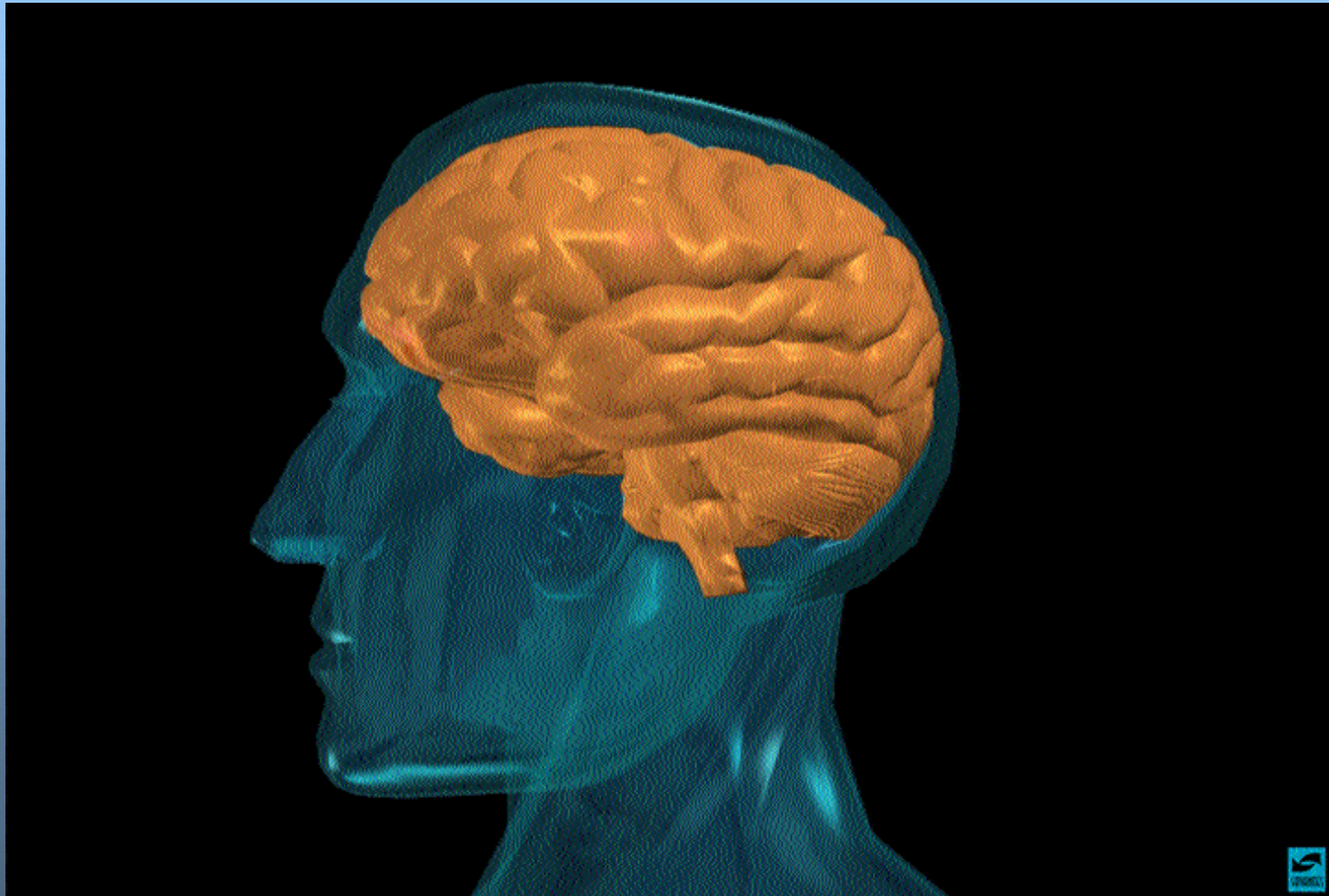
Droge u Hrvatskoj

- Koja je najčešće konzumirana droga u Hrvatskoj?
- Koji su glavni problemi koje ta droga stvara među ljudima u Hrvatskoj?

Zlouporaba droga i ovisnost

Zašto ljudi počnu konzumirati droge?

Ključni motivatori

- Zabava (užitak)
- Zaborav (ublažavanje boli)
- Funkcionalno (svrhovito)

(NCETA, 2004)

Inicijacija može započeti i:

- Eksperimentalnom uporabom
- Vršnjačkim pritiskom

Razumijevanje motivacije mladih za konzumiranjem droga

IF YOU CAN'T LEARN TO DO SOMETHING WELL,
LEARN TO ENJOY DOING IT POORLY.

©1999 DESPAIR, INC.

1. Preuzimatelji rizika / tražitelji užitka
2. Društveno nepovezani
3. Samo-medikatori

Tipovi konzumenata droga

Enormna varijabilnost i raspon uključuju:

- Eksperimentatori
- Socijalni konzumenti
- Redoviti (teški) konzumenti
- Konzumenti ovisnici

Obrasci uporabe droga

ovisna
intenzivna
namjenska
eksperimentalna

The diagram is a black pyramid on a blue background. It is divided into four horizontal sections. From top to bottom, the sections are labeled: 'ovisna', 'intenzivna', 'namjenska', and 'eksperimentalna'. The text is white and centered within each section. The pyramid is positioned in the lower half of the slide, below the title box.

Čimbenici koji utječu na uporabu droga

Najmanje tri različite kategorije čimbenika treba uzeti u obzir:

- predisponirajuće
  - precipitirajuće (omogućujuće)
  - perpetuirajuće (potkrepljujuće) ili održavajuće
-

Droge i geni

- Iako psihološke teorije tumače veliki dio ponašanja vezanih uz uporabu droga, važni su i drugi čimbenici
- Sve se više prepoznaje da geni igraju važnu ulogu u individualnom odgovoru osobe na konzumaciju droga i sklonosti razvoju ovisnosti

Okolišni čimbenici

- Čitav niz okolišnih čimbenika utječe na uporabu droga, uključujući cijenu i dostupnost bilo legalnih ili ilegalnih droga
- Osim toga, možemo govoriti o prenatalnim problemima, iskustvima iz ranog djetinjstva, obiteljskim vezama i odnosima, kao i mogućnosti ranog obrazovanja
- Kulturne norme vezane uz uporabu droga također djeluju kao snažne odrednice uporabe bilo legalnih ili ilegalnih droga

Psihoaktivne droge (1)

Psihoaktivne droge se generalno definiraju kao tvari koje mijenjaju:

- raspoloženje
- kogniciju (misli)
- ponašanje

Psihoaktivne droge (2)

- **Utječu na psihičke procese i ponašanje**
- **Utječu na misaone procese i radnje**
- **Mijenjaju percepciju stvarnosti**
- **Mijenjaju razinu budnosti, vrijeme odgovora i percepciju svijeta**
- **Postižu određene učinke interakcijom sa središnjim živčanim sustavom (CNS)**

Korištenje psihoaktivnih droga

- Česta i uobičajena aktivnost
- Dio spektra ljudskog ponašanja
- Može biti klasificirano na više načina, uključujući legalni status, učinke droga
- Mijenja raspoloženje ili svijest, iako postoje i drugi načini da se to postigne:
  - npr. padobranstvo, meditacija, ekstremni (i neekstremni) sportovi, seks. Djeca, naprimjer, vole mijenjati svijest tako da se vrte ukруг.

Stavovi oko problema uporabe droga

Naše mišljenje o alkoholu ili drogama temeljeno je na čimbenicima poput:

- iskustva
  - kulture
  - obrazovanja
  - religije
  - obitelji / okoliša
  - zakonodavstva
-

Klasifikacija droga

Psihoaktivne droge možemo klasificirati prema njihovom:

1. Statusu

- legalni
- kemijski
- medicinski
- socijalni

2. Djelovanju i svojstvima

- depresanti
- stimulansi
- halucinogeni
- itd.

Klasifikacija psihoaktivnih droga

Depresanti	Stimulansi	Halucinogeni
Alkohol	Amfetamini	LSD, DMT
Benzodiazepini	Metamfetamin	Meskalin
Opioidi	Kokain	PCP (anđeoska prašina)
Inhalansi (hlapljiva otapala)	Nikotin	Ketamine
Barbiturati	Khat (droga za žvakanje)	Kanabis (visoke doze)
Kanabis (niske doze)	Kofein	Čarobne gljive
	MDMA	MDMA

Uporaba droga i zdravlje

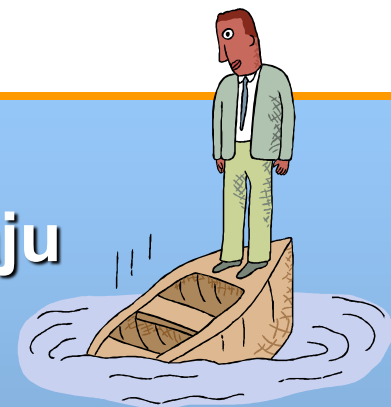

Pacijenti s problemima s drogom:

- često imaju mnogobrojne zdravstvene i socijalne probleme
- od liječnika očekuju dobiti odgovore na pitanja vezana uz problem alkohola i droga – izostanak stručne osobe može dovesti do krivog tretmana

Vrste problema (1)

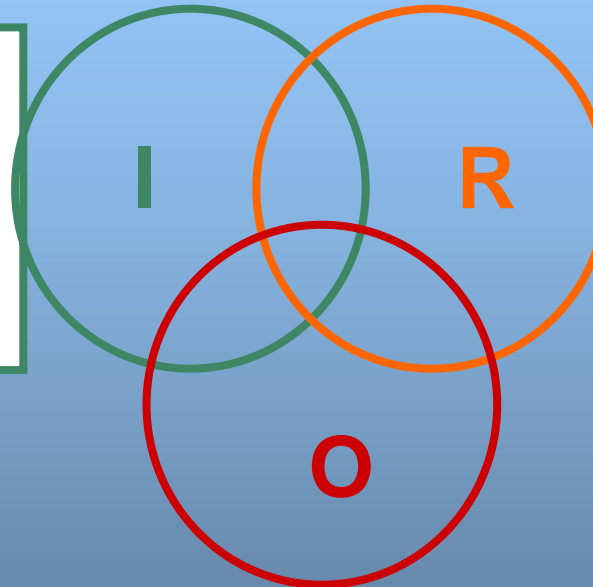
- Različiti obrasci uporabe droga rezultiraju različitom vrstom problema
- Budući da osobe imaju različitu genetsku strukturu i rano iskustvo konzumacije, mogu različito reagirati na droge i imati drukčiji rizik za zlouporabu i ovisnost
- Uporaba droga može utjecati na sve životne sfere, a problemi nisu ograničeni samo na ovisnički obrazac ponašanja

Vrste problema: Thorleyev model

Intoksikacija

- Nezgode / ozljede
- Trovanje / mamurluk
- Apsentizam
- Visokorizično ponašanje

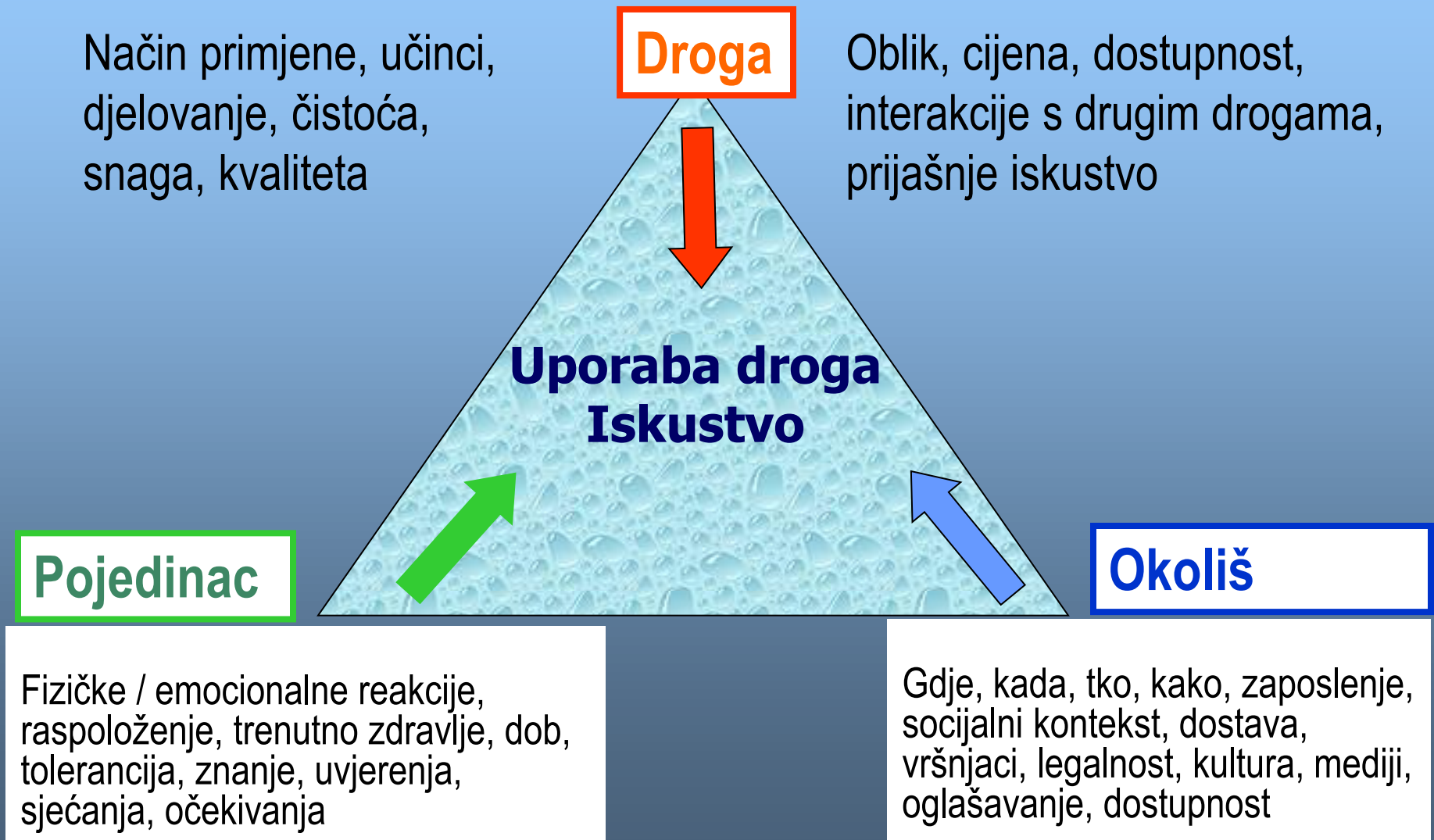
Redovita / ekscesivna uporaba

- Zdravlje
- Financije
- Odnosi
- Zanemarivanje djece

Ovisnost

- Oštećena kontrola
- Ponašanje usmjereno na drogu
- Izolacija / socijalni problemi
- Smetnje suzdržanja i psihičke tegobe
- Zdravstveni problemi

Interaktivni model uporabe droga

Važna terminologija

1. Štetna uporaba
2. Fizička ovisnost vs. ovisnost
3. Psihološka žudnja
4. Tolerancija
5. Smetnje sustezanja
6. Neurotransmiteri i receptori

Što je štetna uporaba? (MKB-10)

Način uporabe psihoaktivne tvari koji uzrokuje oštećenje zdravlja koje može biti tjelesno ili mentalno.

Što je ovisnost o drogama?

Ovisnost o drogama je složena bolest koju karakterizira kompulzivna, a ponekad i nekontrolirana žudnja, traženje droge i njezina uporaba koja perzistira unatoč krajnje negativnim posljedicama.

(NIDA, 1999)

Obilježja ovisnosti

- **Kompulzivno ponašanje**
- **Ponašanje je potkrepljujuće (nagrađujuće ili ugađajuće)**
- **Gubitak kontrole u ograničavanju unosa**

Psihološka žudnja

Psihološka žudnja je snažna želja ili nagon za konzumiranjem droga. Žudnja je najvidljivija tijekom smetnji sustezanja.

Tolerancija

Stanje u kojem osoba više ne reagira na drogu kao prije, a za postizanje istog učinka potrebna je veća doza.

Sustezanje (1)

Razdoblje tijekom kojeg netko ovisan o drogi smanjuje njezinu uporabu ili prestaje s uzimanjem, uzrokujući da osoba trpi bol ili druge neugodne simptome

ILI

Osoba uzima sličnu tvar kako ne bi doživjela gore opisane učinke.

Sustezanje (2)

Kada se droga makne, mogu se pojaviti fizičke i/ili psihičke smetnje, uključujući:

- Fizički simptomi
- Emocionalni problemi
- Kognitivne smetnje i manjak pozornosti
- Agresivno ponašanje
- Halucinacije
- Konvulzije
- Smrt

DSM-5 kriteriji za Poremećaje vezane uz psihoaktivne tvari

1. Poremećaji uzimanja psihoaktivnih tvari
2. Poremećaji prouzročeni psihoaktivnim tvarima
  - a. Intoksikacija
  - b. Sindrom sustezanja
  - c. Drugi poremećaji (psihotični, bipolarni, depresivni, anksiozni, opsesivno-kompulzivni, neurokognitivni...)

Poremećaji uzimanja psihoaktivnih tvari

1. Oštećenje kontrole (žudnja)
2. Socijalno oštećenje (problemi na poslu, u školi, kod kuće)
3. Rizično uzimanje (kada je to fizički opasno)
4. Farmakološki kriteriji
  - Tolerancija
  - Sindrom sustezanja

MKB-10 kriteriji za ovisnost

Ovisnost: 3 ili više od sljedećih kriterija tijekom prethodnih godinu dana:

- (a) jaka želja ili nagon za uzimanjem supstanci;**
  - (b) teškoće u samosvladavanju uzimanja supstanci u smislu njegovog početka, prestanka ili razine uporabe;**
  - (c) stanje fiziološke apstinencije;**
  - (d) dokaz tolerancije;**
  - (e) progresivno zanemarivanje alternativnih užitaka ili interesa**
  - (f) nastavljanje s uzimanjem supstanci unatoč jasnim dokazima o štetnim posljedicama**
-

Konfuzija pojmova

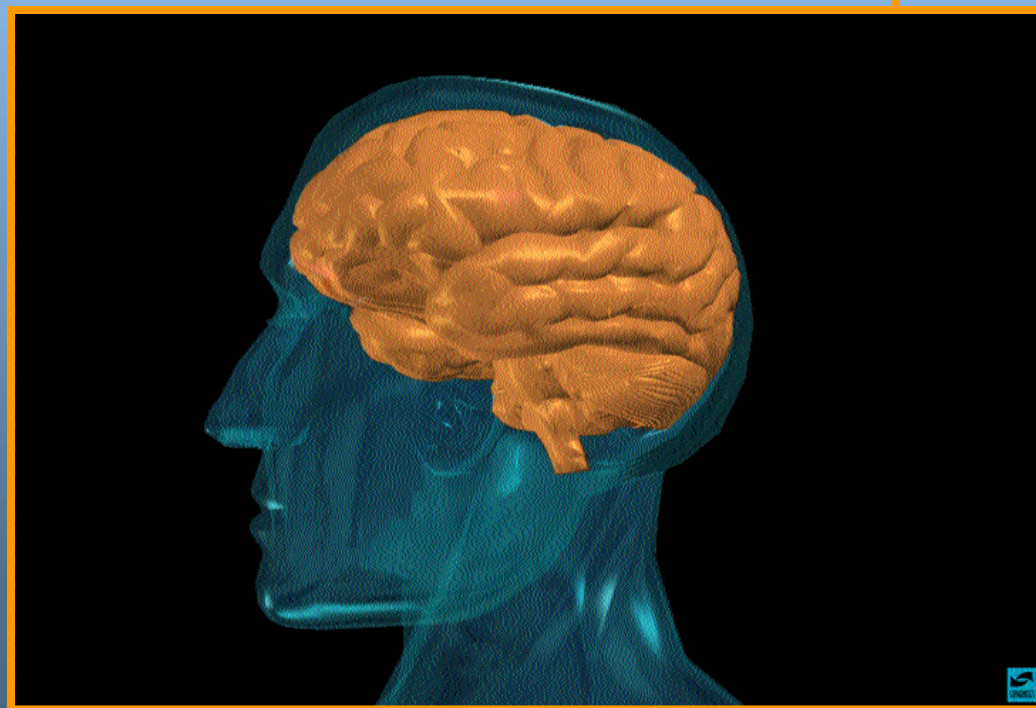

- **“Addiction”** – obrazac kontinuirane uporabe droga unatoč patološkom ponašanju i drugim negativnim posljedicama
- **“Dependence”** – za označavanje fizičke ovisnosti o psihoaktivnoj tvari koju karakteriziraju tolerancija i smetnje sustezanja

Ovisnost = bolest mozga

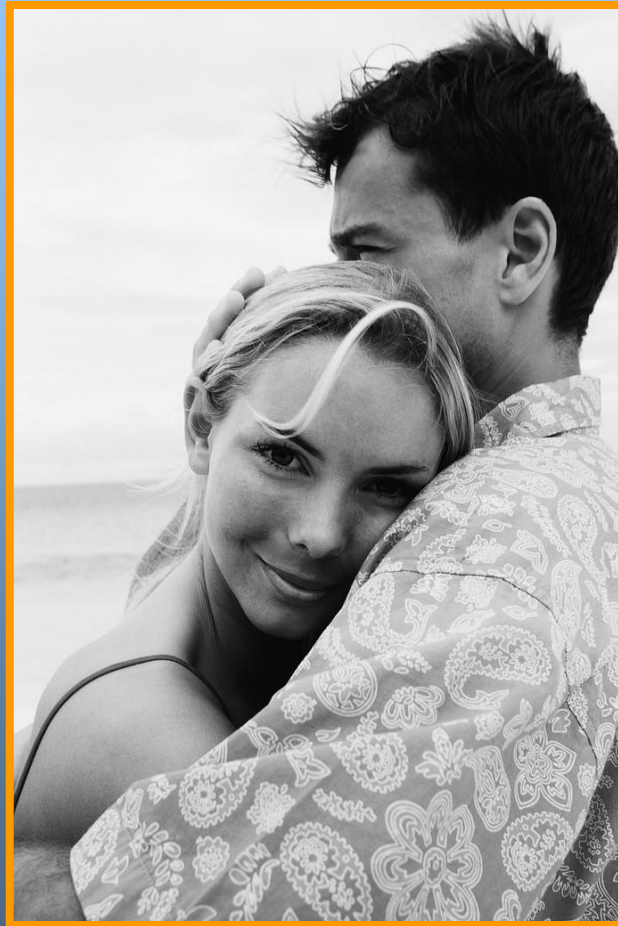
Ovisnost je kronična recidivirajuća bolest mozga.

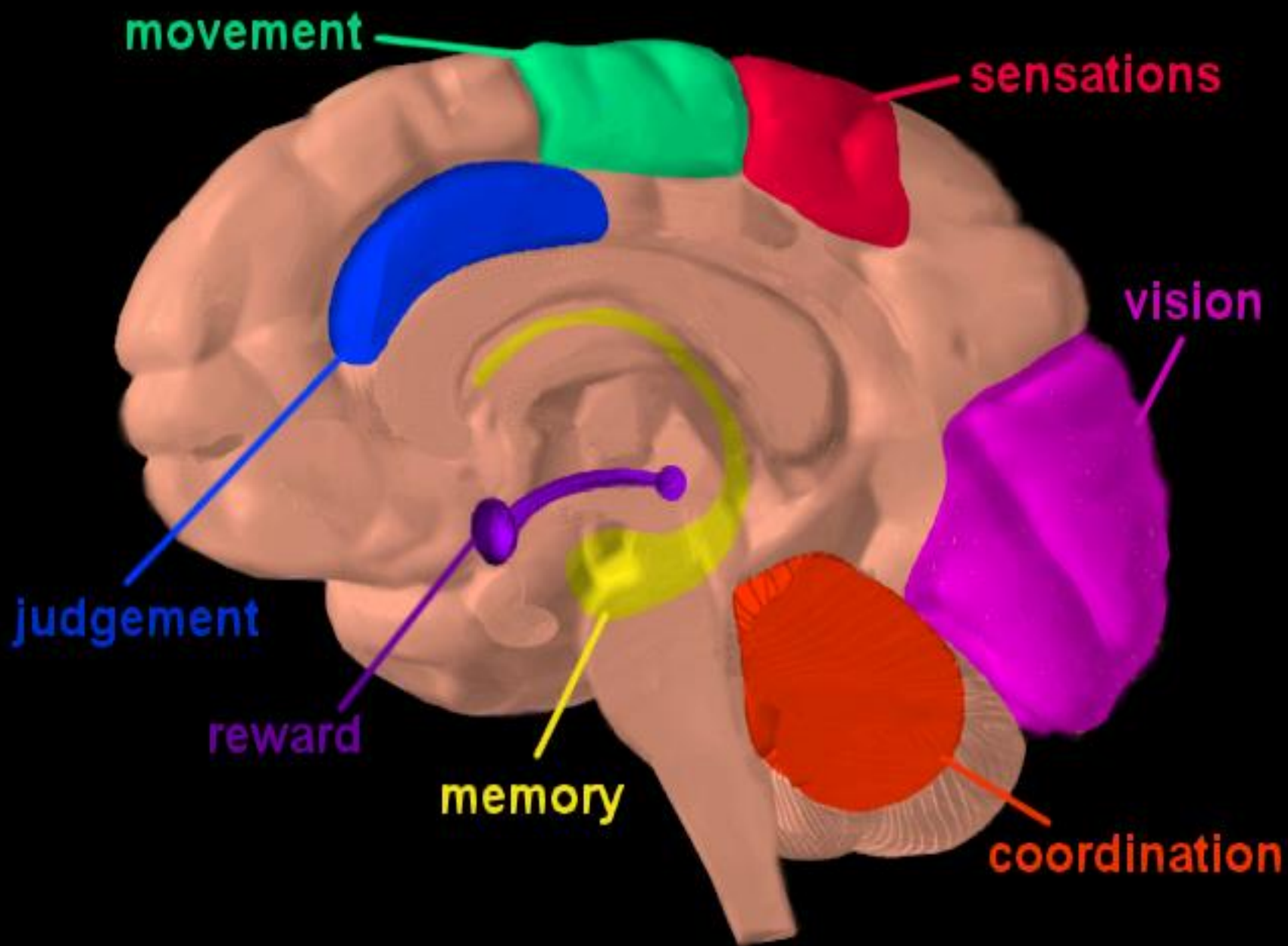

**Glavni razlog zašto ljudi uzimaju
droge jest ono što ona čini
njihovom *mozgu***

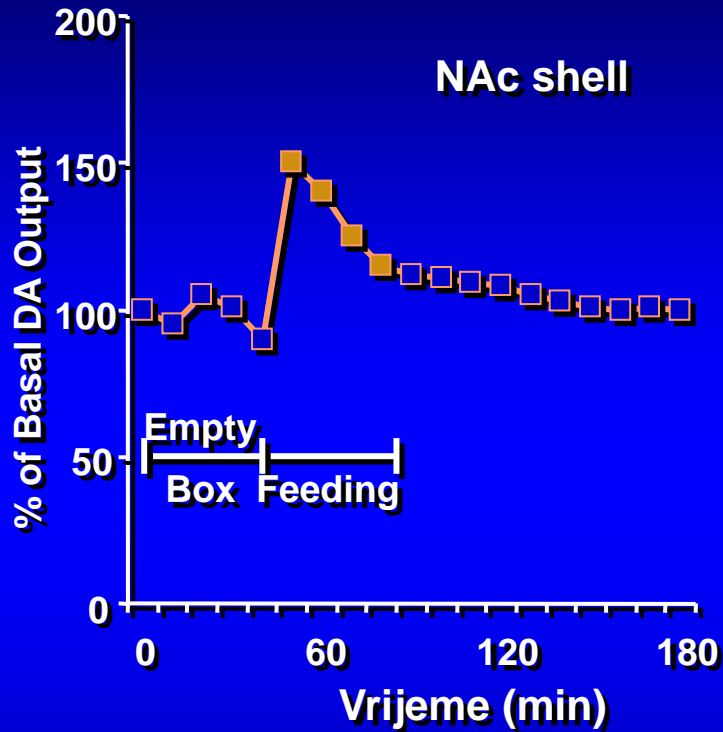
Kako funkcionira sustav nagrađivanja

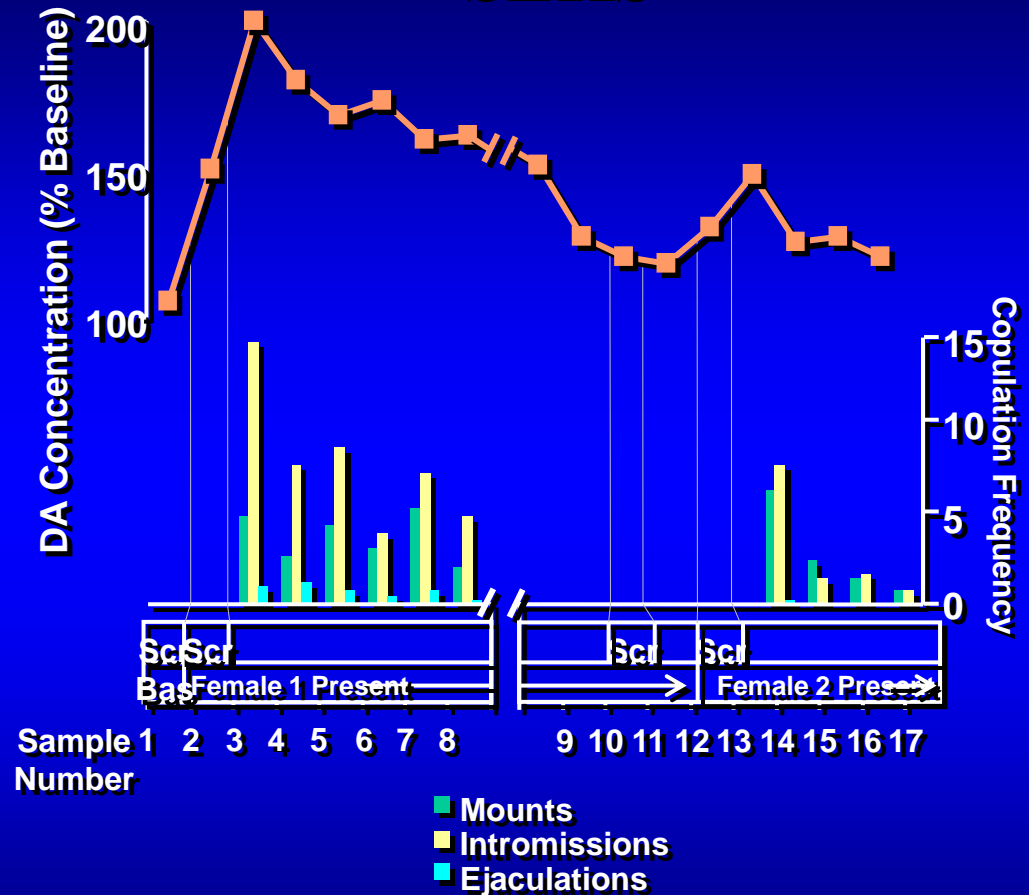
Prirodne nagrade podižu razinu dopamina

HRANA

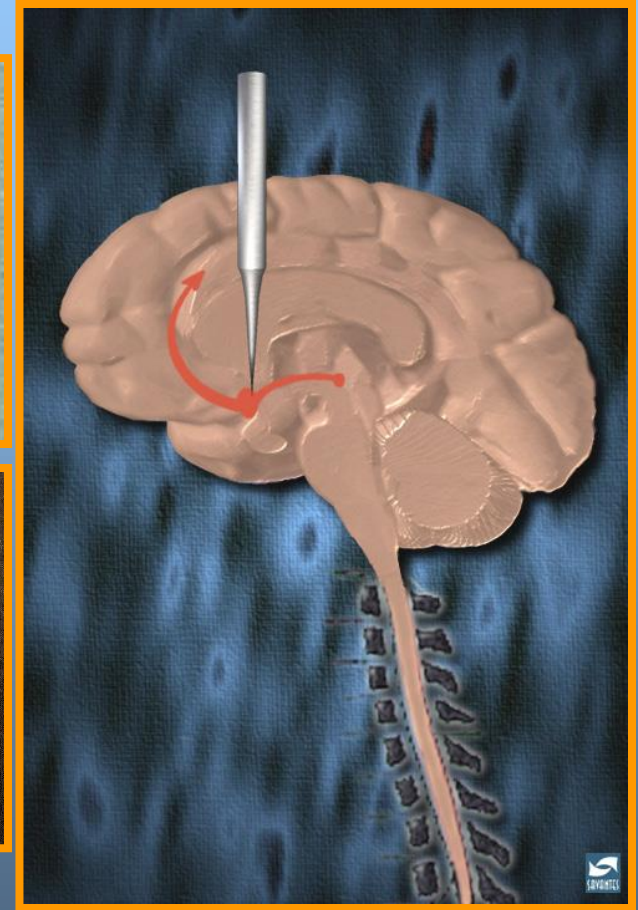
Izvornik: Di Chiara i sur.

SEKS

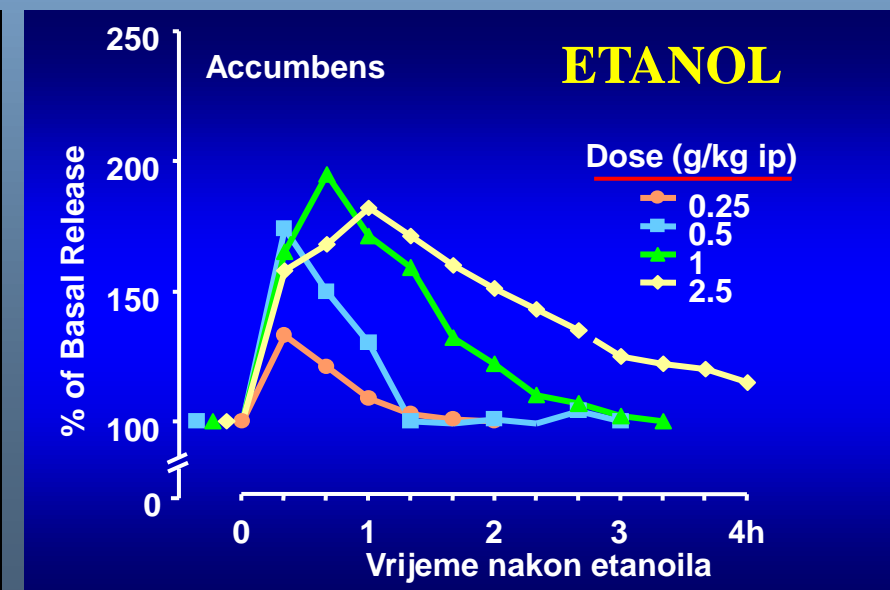
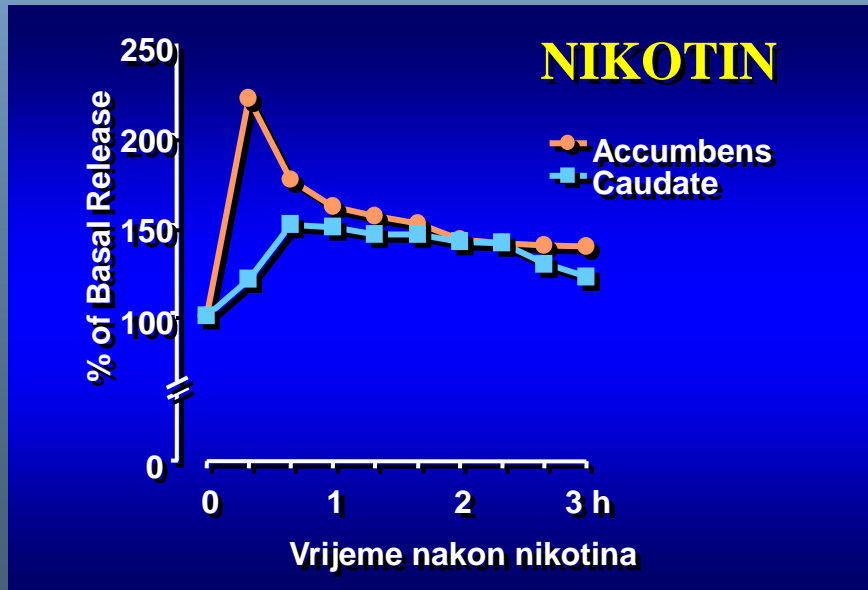
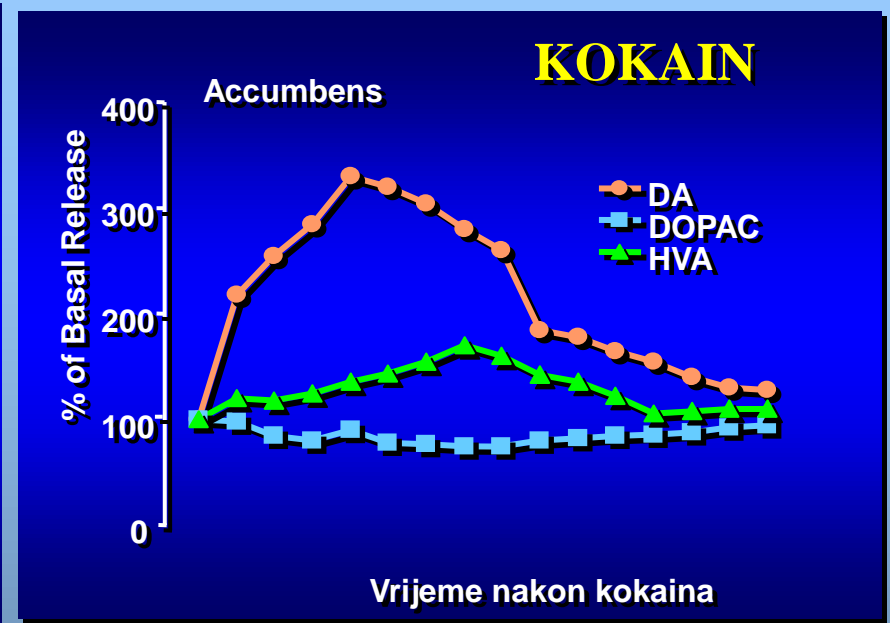
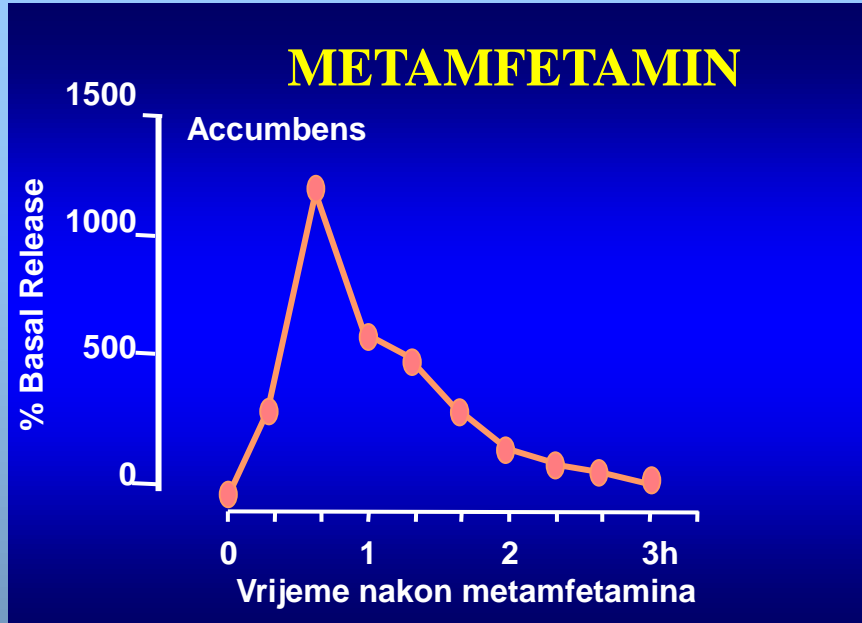

Izvornik: Fiorino and Phillips

Aktivacija sustava drogom

Učinak droga na oslobađanje dopamina

Zašto ljudi jednostavno ne mogu prestati s uzimanjem droga?

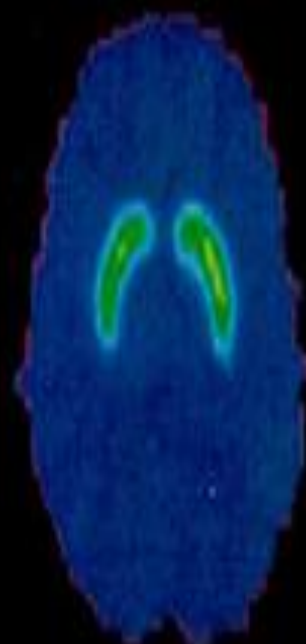
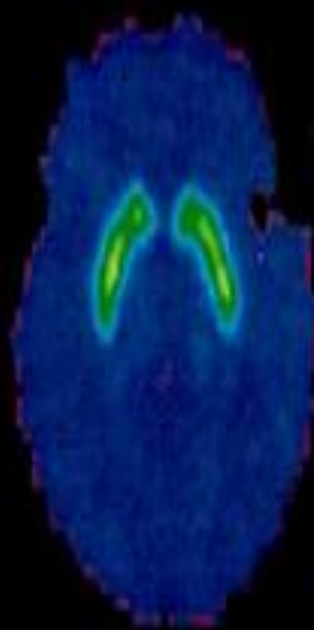
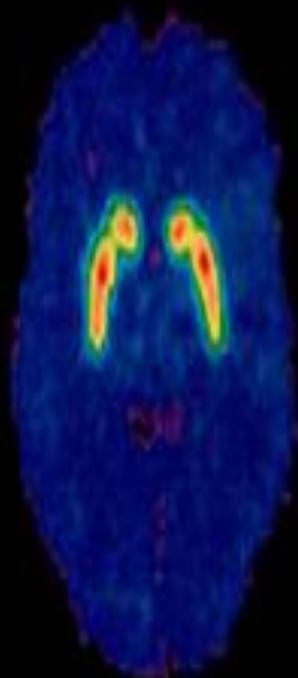
Kada ljudi prvi put probaju drogu, to je obično dragovoljne naravi, ali nakon što uzimaju drogu kroz neko vrijeme, to više nije dragovoljno.

Zašto ljudi ne mogu prestati?

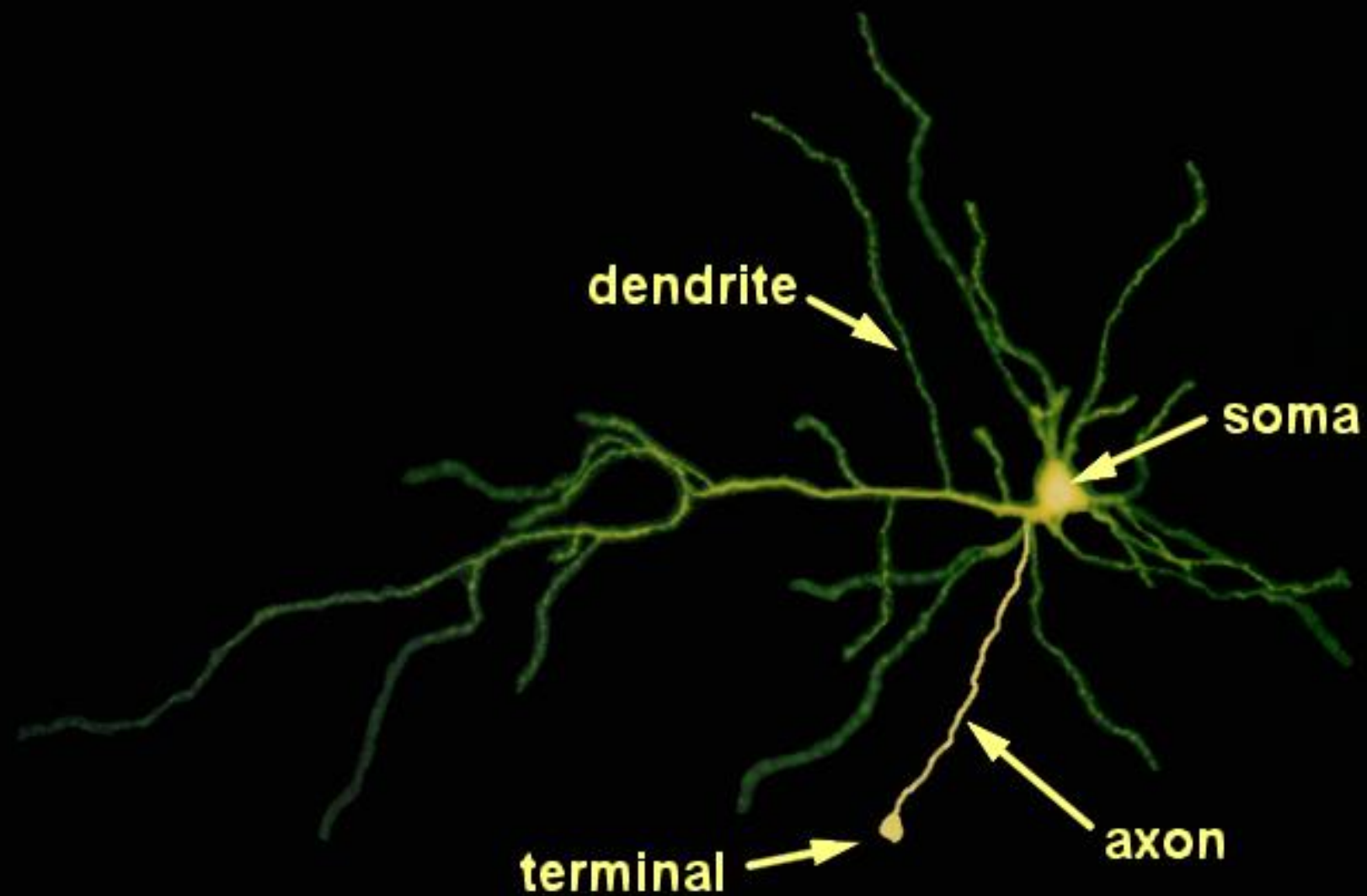

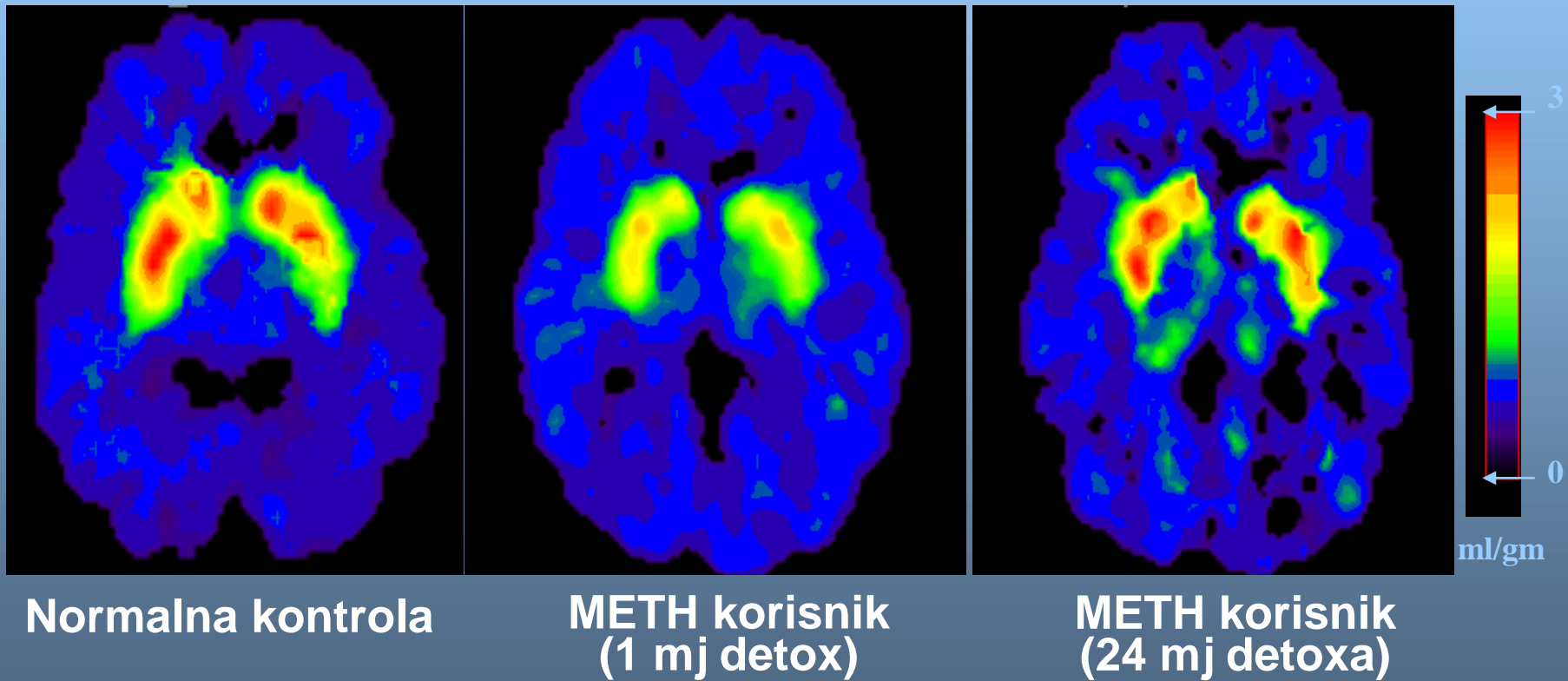
%ID/cc

Control Methamphetamine Methcathinone PD

Djelomični oporavak dopaminskih transportera korisnika metamfetamina nakon dvogodišnje apstinencije

(Volkow ND, i sur. 2001. Journal of Neuroscience 21, 9414-8.)

Jer...
je njihov mozak

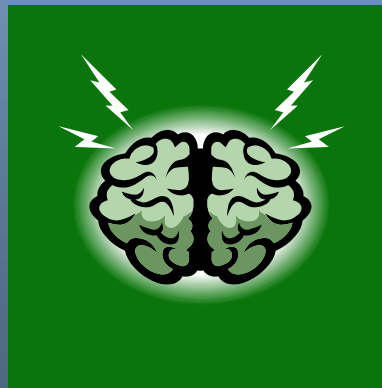
bio

ponovno ožičen
uporabom droga

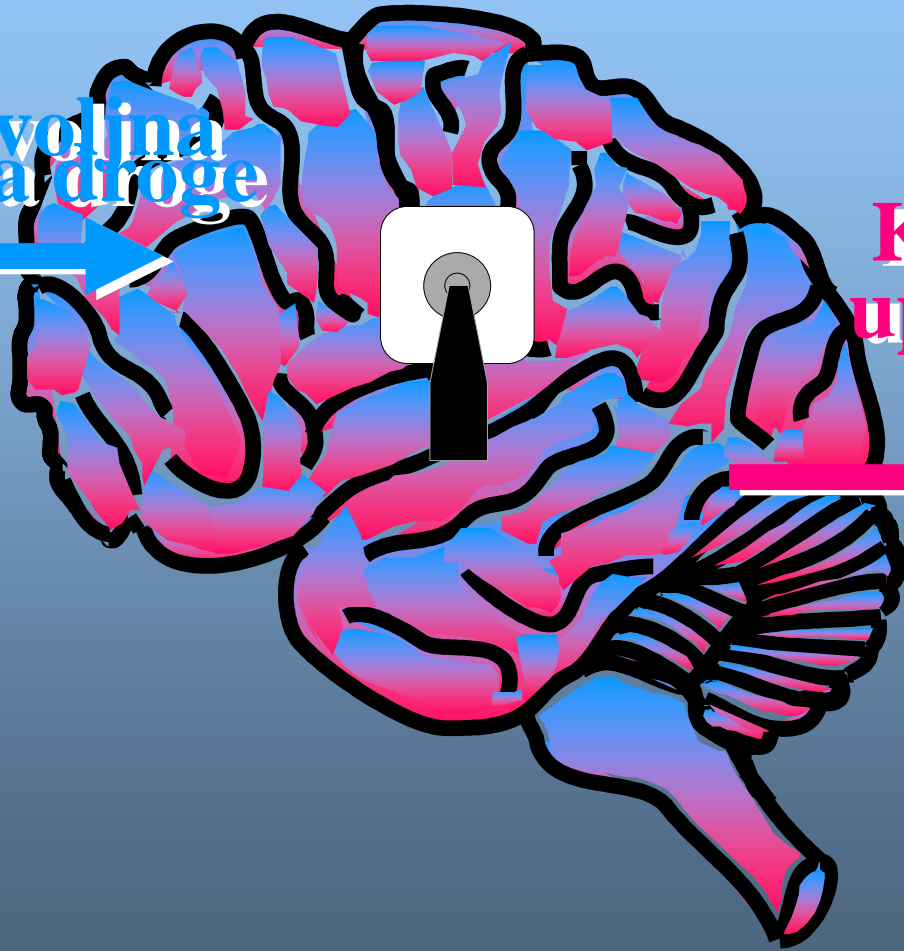

Zašto ljudi jednostavno ne mogu prestati s uzimanjem droga?

Dugotrajna uporaba droga mijenja mozak na fundamentalan i dugotrajan način!

**Dragovoljna
uporaba droge**

**Kompulzivna
uporaba droge
(ovisnost)**

Ovisnost je, u osnovi,
bolest mozga

...ALI

Nije *samo* bolest mozga

POVIJESNI

- prijašnje iskustvo
- očekivanja
- učenje

DROGE

FIZIOLOŠKI

- genetika
- cirkadijani ritam
- patološka stanja
- spol

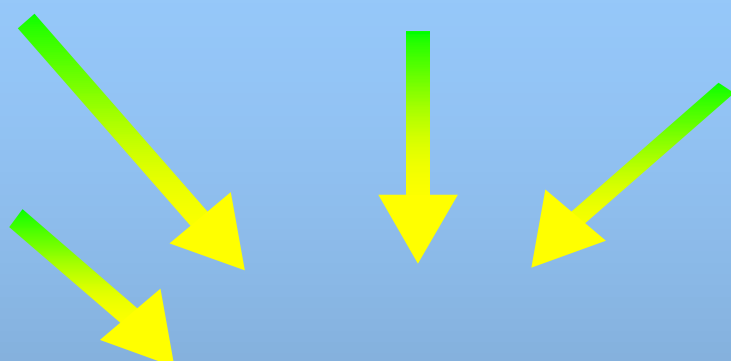
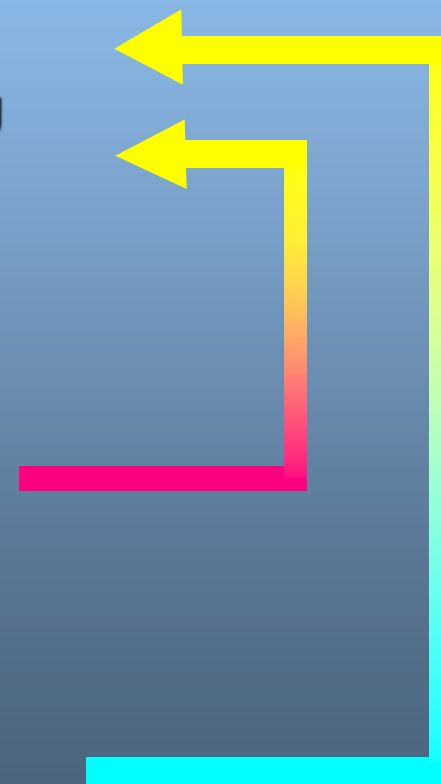
OKOLIŠNI

- socijalne interakcije
- stres
- uvjetovani podražaji

MEHANIZMI U MOZGU

PONAŠANJE

OKOLIŠ

Pitanja?

Komentari?

Hvala na pozornosti!

Zagreb, 8. ožujka 2023.

icelic@pravo.hr